

РОЗДІЛ 3

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО І ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС; СІМЕЙНЕ ПРАВО; МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО

УДК 347.92

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2021.65.16>

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ ФОРМИ СПРОЩЕНОГО ПОЗОВНОГО ПРОВАДЖЕННЯ У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Боровська І.А.,

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільно-правових дисциплін*

Національної академії внутрішніх справ

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8796-0391>

borovs27@ukr.net

Боровська І.А. Особливості процесуальної форми спрощеного позовного провадження у цивільному судочинстві

Стаття присвячена дослідженню інституту спрощеного позовного провадження у цивільному судочинстві, а саме юридичної природи спрощеного позовного провадження, особливостей його процесуальної форми та висвітленню окремих питань, пов'язаних з реалізацією принципів цивільного судочинства під час розгляду і вирішення справ у порядку спрощеного позовного провадження.

У статті розглядаються доктринальні положення щодо оптимізації цивільного процесу шляхом диференціації процесуальної форми цивільного судочинства і запровадження спрощених судових процедур, міжнародні тенденції його розвитку у відповідному напрямі, теоретико-прикладні наукові підходи щодо виокремлення специфічних ознак процесуальної форми спрощеного позовного провадження у співвідношенні із загальним позовним провадженням, компаративістичний аналіз правового регулювання процедури розгляду «дрібних спорів» у законодавстві країн Ради Європи, а також перспективи подальшого реформування вітчизняного цивільного процесуального законодавства у площині імплементації спрощених судових процедур.

У розрізі питання диференціації процесуальної форми позовного провадження цивільного судочинства визначено критерії розмежування загальної та спрощеної процедури розгляду цивільних справ у позовному провадженні, а саме: розмір позовних вимог (ціна позову); предмет позову (категорія справи); складність справи та пріоритетність її швидкого вирішення для сторін. Проаналізовано цивільне процесуальне законодавство та наукові доробки щодо визначення категорії справ, які підлягають розгляду у порядку спрощеного позовного провадження та вироблено висновок про можливість віднесення до них вимог за якими може бути видано судовий наказ.

Із урахуванням зазначеного з'ясовано, що однією із ознак, якою характеризується спрощене позовне провадження на відміну від загального позовного провадження є можливість розгляду вимог, які мають безспірний характер за існуванням таких умов: 1) за вимогами, з якими звертається особа може бути видано судовий наказ (перелік таких вимог є вичерпним); 2) реалізація особою права альтернативного вибору виду цивільного судочинства, в порядку якого будуть розглядатися відповідні вимоги – звернення особи до суду у спрощеному позовному провадженні.

У площині вирішення судом питання про розгляд справи у порядку спрощеного позовного провадження, з урахуванням специфіки його процесуальної форми, розглянуто наукові погляди та судову практику (висновки) Європейського суду з прав людини стосовно особливостей реалізації галузевих принципів цивільного судочинства, зокрема принципу пропорційності, диспозитивності, змагальності та загальновизнаного принципу цивільного судочинства – права на суд у разі проведення судового засідання без участі учасників справи. За результатами проведеного дослідження вироблено висновки.

Ключові слова: позовне провадження, спрощені судові процедури, принцип пропорційності, принцип змагальності, принцип диспозитивності, процедура розгляду «дрібних спорів», малозначні справи, справи незначної складності, диференціація цивільного судочинства.

Borovska I.A. Peculiarities of the procedural form of simplified claim proceedings in civil judiciary

The article is devoted to the study of the institute of summary proceedings in civil proceedings, namely the legal nature of summary proceedings, the peculiarities of its procedural form and coverage of certain issues related to the implementation of the principles of civil proceedings during the consideration and resolution of cases in summary proceedings.

The article considers doctrinal provisions on optimization of civil process by differentiation of procedural form of civil proceedings and introduction of simplified court procedures, international tendencies of its development in the corresponding direction, theoretical and applied scientific approaches on isolation of specific features of procedural form of simplified proceedings in relation to general comparative analysis of the legal regulation of the procedure for consideration of “small disputes” in the legislation of the Council of Europe, as well as prospects for further reform of domestic civil procedural legislation in the field of implementation of simplified court procedures.

In the context of the issue of differentiation of the procedural form of civil proceedings, the criteria for distinguishing between general and simplified procedure for consideration of civil cases in legal proceedings are defined, namely: the amount of claims (the price of the claim); subject of the claim (case category); the complexity of the case and the priority of its speedy resolution for the parties. The civil procedural legislation and scientific achievements on determination of the category of cases which are subject to consideration by way of the simplified claim procedure are analyzed and the conclusion on possibility of assignment to them of requirements on which the court order can be issued is made.

In view of the above, it was found that one of the features that characterizes the simplified claim proceedings in contrast to the general claim proceedings is the ability to consider claims that are indisputable in the existence of the following conditions: 1) claims that a person may order (the list of such requirements is exhaustive); 2) realization by the person of the right of an alternative choice of a type of civil proceedings in the order of which the corresponding requirements will be considered – the address of the person to court in the simplified claim proceedings.

In terms of the court's decision on the case in a simplified procedure, taking into account the specifics of its procedural form, considered the scientific views and case law (conclusions) of the European Court of Human Rights on the implementation of sectoral principles of civil proceedings, including proportionality, discretion, adversarial and the generally accepted principle of civil procedure – the right to a court in the event of a court hearing without the participation of the parties. Based on the results of the study, conclusions were drawn.

Keywords: claim proceedings, simplified court procedures, principle of proportionality, adversarial principle, principle of dispositiveness, procedure of consideration of «small disputes», insignificant cases, cases of insignificant complexity, differentiation of civil proceedings.

Постановка проблеми. Внаслідок реформування вітчизняного цивільного процесуального законодавства, нагальність якого обумовлена міжнародними тенденціями його універсалізації на рівні країн Європейської співдружності та глобалізації в рамках зближення правових систем країн загального і континентального права, а також необхідністю побудови на національному рівні оптимізованої та модернізованої моделі цивільного процесу, яка б відповідала сучасним світовим стандартам і одночасно була б спроможна задовольнити потреби суспільства, до ЦПК України внесені суттєві зміни і запроваджені нові інститути.

Однією із указаних новел, покликаної забезпечити доступ до правосуддя та права на суд як однієї із основоположних засад цивільного судочинства є введення спрощених процедур розгляду і вирішення справ у позовному провадженні, а саме – спрощеного позовного провадження (глава 10 розділу III ЦПК України).

Поштовхом до реформування вітчизняного цивільного процесуального законодавства у напрямі диференціації процесуальної форми позовного провадження та імплементації спрощеної процедури для розгляду певної категорії справ є один із пріоритетних шляхів розвитку цивільного процесу Європейського Союзу (далі – ЄС) – «змістовна реформа за малими сумами» [1, с. 52–54, 72, 74–84], що реалізовується відповідно до теорії розвитку процесуального законодавства «трьох хвиль» М. Каппеллетті, Б. Гарта у межах всесвітнього руху «доступ до правосуддя». Метою такого руху, на думку його засновників, є всебічний підхід у доступі до правосуддя, що включає широкий спектр реформ, враховуючи реформи матеріального права, а також зміни у формі відправлення правосуддя і структурі судів [2, с. 161].

У цій площині варто зазначити, що спрощені процедури розгляду цивільних справ «small claims procedure» є диференційованою процесуальною формою цивільного судочинства, сформованою протягом останнього десятиріччя, у законодавстві країн Ради Європи. Для урегулювання порядку розгляду таких справ був прийнятий Регламент (ЄС) № 861/2007 Європейського парламенту та Ради від 11 липня 2007 року, яким затверджена Європейська процедура вирішення дрібних спорів (European Small Claims Procedure) (далі – Європейської процедури вирішення дрібних спорів) [3].

Відповідно до ст. 7 Європейської процедури вирішення дрібних спорів головним чинником запровадження на загальноєвропейському (наднаціональному) рівні спрощених процедур у цивільному судочинстві та уніфікації процесуальних норм, якими регламентовано відповідний порядок розгляду і вирішення цивільних справ, є «дисбаланс процесуальних засобів, якими забезпечені кредитори в різних державах-учасниках, що призводить до спотворення конкуренції в середині спільного ринку», необхідності «гарантування рівних умов для кредиторів та боржників повсюди в Європейському Союзі» та забезпечення «доступу до правосуддя».

Стан опрацювання проблеми. У світлі вищенаведених всесвітніх тенденцій удосконалення механізму доступу до правосуддя проблематика спрощених процедур у цивільному судочинстві була предметом наукового пошуку таких зарубіжних та вітчизняних процесуалістів як: Дж. Вільямс, С. Воет, А. Гіді, М. Гомез, Н. А. Громошина, Ш. Какіючі, Д. І. Кримський, І. В. Решетнікова, Дж. Сілвер, Дж. Сорабджі, В. І. Бобрик, С. Б. Булеца, В. В. Заборовський, О. Ю. Зуб, С. І. Запара, І. О. Ізарова, Д. Д. Луспеник, Ю. Д. Притика, Г. В. Фазикош, О. О. Штефан та ін.

Наукові доробки указаних учених є підґрунтям для подальшого дослідження процесуальної форми спрощеного позовного провадження та вироблення теоретичних висновків і концептів у цій площині. Необхідність наукових пошуків інституту спрощеного позовного провадження актуалізується відсутністю у вітчизняній доктрині цивільного процесуального права єдиних підходів до визначення його юридичної природи та сутності як оптимізованої та модернізованої моделі цивільного судочинства, недостатньої наукової розробленості відповідної тематики на концептуальному рівні, зважаючи на те, що указаний інститут набув «наукової ескалації» лише протягом останніх десятиліть в рамках новітніх тенденцій розвитку цивільного процесу.

Метою статті є дослідження юридичної природи спрощеного позовного провадження, особливостей його процесуальної форми та висвітлення окремих питань, пов'язаних з реалізацією принципів цивільного судочинства під час розгляду і вирішення справ у порядку спрощеного позовного провадження.

Виклад основного матеріалу. Характеризуючи сутність та особливості процесуальної форми спрощеного позовного провадження як диференційованого виду цивільного судочинства в межах класичної процедури розгляду цивільних справ, слід звернути увагу на визначення його поняття, теоретико-прикладні підходи учених щодо розуміння його юридичної природи та виокремлення притаманних йому специфічних ознак у співвідношенні із загальним позовним провадженням, а також наукові погляди щодо перспектив реформування вітчизняного цивільного процесуального законодавства у площині імплементації спрощених процесуальних процедур.

У юридичній літературі під спрощеним провадженням розуміють особливу, специфічну форму вирішення цивільно-правових спорів у позовному провадженні, що являє собою сукупність цивільних процесуальних правовідносин, в основу комплексного характеру яких покладено сукупність передумов матеріального та процесуального характеру [4, с. 69]; форму відправлення правосуддя в окремих категоріях цивільних справ, за якої для ухвалення рішення достатнім є наявність звуженого складу юридичних фактів та обов'язкових процесуальних дій [5, с. 21]; наслідок диференціації цивільної процесуальної форми, що виражається у самостійному провадженні та порядку для певних категорій справ, які позбавлені зайвих формальностей та не містять окремих елементів процесуальної форми, характерних для звичайного порядку захисту прав, свобод та законних інтересів осіб [6, с. 63].

При цьому більшість дослідників юридичної природи спрощеного позовного провадження як одного із видів спрощених процедур у цивільному судочинстві схилиються до думки, що у контексті його співвідношення із загальним порядком розгляду справ спрощене позовне провадження має похідний характер від позовного та є субсидіарним до нього, «виникає у позовному провадженні у зв'язку з існуванням можливості певного спрощення процесуальної форми» [7, с. 19].

У цій площині варто погодитися із думкою В. В. Комарова, що диверсифікація цивільного процесу є результатом повної модифікації позовного провадження як опорної конструкції цивільного судочинства. Конструювання інших процесуальних проваджень можливе із урахуванням різних чинників: матеріально-правових особливостей тих або інших категорій справ, прискорення терміну розгляду справ, необхідності урівноваження процесуальних прав з метою запобігання зловживанню ними, введення спрощених судових процедур тощо. Такі автономні провадження мають субсидіарний характер відносно класичної процедури позовного провадження [8, с. 32].

Загалом у науці цивільного процесуального права спрощене позовне провадження поряд з наказним провадженням і заочним розглядом справи відносять до процесуальних процедур у цивільному судочинстві, які за своєю природою є оптимізуючими, повинні утворювати систему і узгоджуватися між собою та при-

значені для істотного зменшення навантаження на суди [9, с. 46] і розглядаються, з одного боку, як спосіб забезпечення доступу до правосуддя за рахунок зменшення судових витрат та більш гнучкої процедури із меншим ступенем формалізації, а з іншого – як спосіб зменшення державних витрат на судову систему та підвищення ефективності судового адміністрування [10, с. 46]. У свою чергу, спрощене позовне провадження розглядається як безальтернативний (щодо загального позовного й наказного проваджень) вид позовного провадження з простою та доступною процедурою, за якою суд першої інстанції швидко розглядає виключний перелік малозначних і нескладних спорів на підставі поданих учасниками справи письмових доказів як з викликом, так і без виклику сторін за активного процесуального сприяння з боку суду [11, с. 5].

До спеціальних ознак, якими характеризується спрощене позовне провадження і відрізняється від загального позовного провадження відносять: скорочені строки розгляду; відсутність стадії підготовчого провадження; розгляд справи, за загальним правилом, у порядку письмового провадження, тобто без повідомлення (виклику) сторін; відсутність судових дебатів; неможливість розгляду зустрічного позову; обмежена можливість касаційного оскарження справ, які розглядаються в порядку спрощеного позовного провадження [12, с. 85].

У межах компаративістичного аналізу цивільного процесу інших держав серед ознак, які притаманні спрощеній процедурі цивільного судочинства (процедурі «дрібних позовів») іноземні дослідники виокремлюють такі як: неформальний і більш спрощений процес порівняно із звичайною процедурою провадження; відсутність обов'язку щодо залучення у процес адвоката; активна роль судді при розгляді такої категорії справ; порівняно прості правила, що стосуються поданням сторонами доказів та значно більше свобода суддів при прийнятті рішення; кожна із сторін самостійно несе тягар витрат щодо ведення справи [13, с. 114].

Повертаючись до аналізу приписів ЦПК України, якими регламентована процесуальна форма спрощеного позовного провадження, варто зазначити, що в основу розмежування загальної та спрощеної процедури розгляду цивільних справ у позовному провадженні цивільного судочинства покладені такі критерії: розмір позовних вимог (ціна позову) (п. 1 ч. 4 ст. 19, п. 1 ч. 1, п. 5. ч. 4 ст. 274 ЦПК України), предмет позову (категорія справи) (п. 2, 3 ч. 4 ст. 19, п. 2, 3 ч. 1, ч. 4 ст. 274 ЦПК України), складність справи та пріоритетність її швидкого вирішення для сторін (п. 4 ч. 4 ст. 19 ЦПК України).

Так, відповідно до положень статей 19, 274 ЦПК України поряд зі справами, для яких призначена спрощена процедура розгляду (пункти 1–3 ч. 4 ст. 19, ч. 1 ст. 274 ЦПК України), у порядку спрощеного позовного провадження може бути розглянута будь-яка інша справа, віднесена до юрисдикції суду, та яка належить до: 1) справ незначної складності; 2) інших справ, для яких пріоритетним є швидке вирішення спору, крім справ, які із урахуванням характеру спірних правовідносин розглядаються виключно у загальному позовному провадженні (ч. 4 ст. 274 ЦПК України).

У розрізі питання диференціації загального позовного провадження і спрощеного позовного провадження за критерієм – категорії справ, В. І. Бобрик виокремлює виключний перелік категорій справ, що підлягають розгляду в порядку спрощеного позовного провадження, а саме: справи за позовами, ціна яких не перевищує 100 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб, за деякими винятками; окремі нескладні спори незалежно від ціни позову; спори за вимогами, за якими може бути видано судовий наказ, у разі скасування відповідного судового наказу [11, с. 7].

Водночас не можна погодитися з указаною науковою концепцією щодо віднесення до категорії справ, які можуть розглядатися у порядку спрощеного позовного провадження «спорів за вимогами, за якими може бути видано судовий наказ» лише у разі скасування відповідного судового наказу, виходячи з наступного.

З аналізу ч. 1 ст. 161 ЦПК України випливає, що однією із ключових ознак наказного провадження є безспірний характер вимог, за якими може бути виданий судовий наказ. Особа має право звернутися до суду з вимогами, визначеними у частині першій цієї статті, в наказному або спрощеному позовному провадженні на свій вибір (ч. 2 ст. 161 ЦПК України), тобто має право на альтернативу у виборі виду цивільного судочинства, призначеного для розгляду справ за відповідними вимогами, незалежно від попередньої процедури видачі судового наказу і його скасування. Таким чином, на відміну від особливостей процесуальної форми наказного провадження у редакції ЦПК України, що втратила чинність, і передбачала у разі відмови у прийнятті заяви про видачу судового наказу з підстав, визначених ч. 3 ст. 100 ЦПК України (у редакції Закону України № 2136-VIII від 13.07.2017 року), зокрема у разі якщо із заяви і поданих документів вбачається спір про право (п. 2 ч. 3 ст. 101 ЦПК України у редакції Закону України № 2136-VIII від 13.07.2017 року) передбачалося право заявника звернутися з тими самими вимогами у позовному порядку (ч. 2 ст. 101 ЦПК України у редакції Закону України № 2136-VIII від 13.07.2017 року), чинна редакція ЦПК України визначає можливість розгляду безспірних вимог, за якими може бути виданий судовий наказ також і у спрощеному позовному провадженні. А отже, слушно до категорії справ, які підлягають розгляду у порядку спрощеного

позовного провадження віднести – вимоги за якими може бути видано судовий наказ.

Виходячи із наведених міркувань, можна констатувати, що однією із ознак, якою характеризується спрощене позовне провадження і диференціюється від загального позовного провадження є можливість розгляду вимог, які мають безспірний характер у порядку спрощеного позовного провадження за існуванням таких умов: 1) за вимогами, з якими звертається особа може бути видано судовий наказ (перелік таких вимог міститься у ч. 1 ст. 161 ЦК України і є вичерпним); 2) реалізація особою права альтернативного вибору виду цивільного судочинства, в порядку якого будуть розглядатися такі вимоги – звернення особи до суду в спрощеному позовному провадженні.

Для вирішення судом питання про розгляд справ, визначених у п. 4 ч. 4 ст. 19 ЦПК України – справ незначної складності та інших справ, для яких пріоритетним є швидке вирішення, у порядку спрощеного позовного провадження з врахуванням категорії відповідних справ (предмету спору), необхідним є одночасне існування таких умов як-от:

- 1) подання до суду позивачем клопотання про розгляд справи в порядку спрощеного позовного провадження (ч. 1 ст. 276 ЦПК України);
- 2) відсутність у відповідача заперечень проти розгляду справи в порядку спрощеного позовного провадження (ч. 4, 5 ст. 277 України);
- 3) необґрунтованість заперечень відповідача проти розгляду справи у порядку позовного провадження у разі подання ним до суду заяви із такими запереченнями (ч. 4 ст. 277 ЦПК України) [14, с. 47].

Відтак, у випадку надання до суду заперечень відповідача про розгляд справи у порядку спрощеного позовного провадження та залежно від їх обґрунтованості, суд у кожному конкретному випадку вирішує питання про розгляд справи у порядку спрощеного позовного провадження або загального позовного провадження з урахуванням критеріїв, визначених у ч. 3 ст. 274 ЦПК України.

Очевидно, що у світлі вирішення судом питання про порядок розгляду справи за правилами загального або спрощеного позовного провадження застосуванню підлягає ст. 11 ЦПК України, яка має прямий регулятивний характер при реалізації принципу пропорційності як норма-принцип. Адже у разі, якщо суд дійде висновку про доцільність розгляду справи у порядку спрощеного позовного провадження, то в подальшому, за наслідками відповідних процесуальних дій суду, до учасників справи можуть бути застосовані обмеження їх процесуальних прав, зокрема визначених у п. 2 ч. 1 ст. 43 ЦПК України. До таких обмежень можна віднести: розгляд справи без проведення підготовчого судового засідання (ч. 3 ст. 279 ЦПК України); розгляд справи без повідомлення сторін за наявними у справі матеріалами у разі відмови в задоволенні клопотання сторони про розгляд справи в судовому засіданні за одночасного існування умов, передбачених ч. 6 ст. 279 ЦПК України; дослідження доказів і письмових пояснень, викладених у заявах по суті без участі учасників справи (ч. 8 ст. 279 ЦПК України); розгляд справи по суті у судовому засіданні без проведення судових дебатів у випадку повідомлення (виклику) учасників справи з огляду на специфіку процесуальної форми розгляду справи за спрощеною процедурою (ч. 8 ст. 279 ЦПК України) [14, с. 48].

Застереження щодо урахування принципів цивільного судочинства судом при вирішенні указанного питання міститься у Європейській процедурі вирішення дрібних спорів, відповідно до якої «суд або уповноважений орган повинні ставитися з відповідною повагою до права на справедливий суд і принципу змагальності, – зокрема, під час вирішення питання про необхідність проведення судового засідання (в усній формі), а також при отриманні доказів та визначенні доказів, які можуть бути прийняті» (ст. 9) [15, с. 145, 146].

У науковій доктрині існує неоднозначний підхід учених щодо питання обмеження реалізації принципів диспозитивності і змагальності під час розгляду та вирішення справи в порядку спрощеного позовного провадження як галузевих принципів цивільного судочинства, що, власне, характеризують сутність та юридичну природу позовного провадження та знаходять у ньому свій безпосередній вияв.

Так, у цій площині наводиться міркування, що законодавчо регламентований порядок розгляду і вирішення справ за спрощеною процедурою позовного провадження ніяким чином не впливає на реалізацію указаних принципів. В обґрунтування указанного висловлюється думка, що процедура спрощеного розгляду не буде порушувати указаних принципів, оскільки позиція позивача буде викладена в позовній заяві, яку він може змінити чи відмовитися від позову в будь-який час до прийняття рішення (В. І. Бобрик) [16, с. 568], а позиція відповідача зможе бути викладена у відзиві до позовної заяви, третіх осіб – у поясненнях до справи. Головним залишається, щоб основний принцип справедливості, втілений у ст. 6 Конвенції, залишався ключовим під час вибору виду провадження (справа «Саккочча проти Австрії» [17]) [16, с. 568].

Інші учені вважають, що «існування того чи іншого інституту, дотримання того чи іншого принципу може потягти за собою колізію з іншими принципами судочинства, що ми можемо спостерігати в інституті спрощеного провадження, в якому значним чином дотримані розумні строки розгляду справи порівняно із

загальним позовним провадженням, але деяким чином порушується публічний характер розгляду справи» (В. В. Заборовський, С. Б. Булеца). Право сторони бути присутньою у судовому засіданні та вислуханою має все ж повинно залишатися за нею [18, с. 80–81].

Варто підтримати указану думку, оскільки у даному випадку йдеться не тільки про реалізацію вищенаведених галузевих принципів цивільного судочинства, а й загальноновизнаних та міжгалузевих принципів – гласність і відкритість судового процесу та його повне фіксування технічними засобами і, власне, права на справедливий суд, змістовним елементом якого є відкритість процесу, що досягається шляхом безпосередньої присутності учасника справи у судовому засіданні під час розгляду і вирішення справи.

Адже, публічний характер судового розгляду є суттєвим елементом права на справедливий суд, а відкритість процесу, як правило, включає право особи бути вислуханою в суді [19, с. 80–81].

Щодо взаємозв'язку указаних принципів та необхідності їх урахування під час розгляду справи за відсутності її учасників неодноразово висловлювався Європейський суд з прав людини (далі – ЄСПЛ), а саме: хоча «право особисто брати участь у судових засіданнях чітко не передбачено статтею 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод» (далі – Конвенції), проте таке право «впливає з більш загального поняття справедливого суду» (п. 63 рішення ЄСПЛ від 15 січня 2015 року у справі «Чопенко проти України», заява № 17735/06) [20]; публічний порядок судочинства, про який йде мова у п. 1 ст. 6 Конвенції, захищає учасників справи від таємного відправлення правосуддя поза межами контролю з боку громадськості. Забезпечує прозорість правосуддя, і таким чином, сприяє досягненню мети п. 1 ст. 6 Конвенції, а саме справедливості судового розгляду справи, гарантія якого є одним із основоположних принципів будь-якого демократичного суспільства у розумінні Конвенції (п. 21 рішення ЄСПЛ від 16 квітня 2013 року у справі «Претто і інші проти Італії») [21]; принцип змагальності та принцип рівності сторін, які тісно пов'язані між собою, є основоположними компонентами концепції «справедливого судового розгляду» у розумінні п. 1 ст. 6 Конвенції. Вони вимагають «справедливого балансу» між сторонами: кожній стороні має бути надана розумна можливість представити свою справу за таких умов, що не ставлять її чи його у явно гірше становище порівняно з протилежною стороною (п. 36 Рішення ЄСПЛ у справі «Віктор Назаренко проти України», заява № 18656/13) [22].

Таким чином, при вирішенні питання про порядок розгляду справи у порядку позовного провадження за спрощеною процедурою, з урахуванням зазначеної вище специфіки процесуальної форми, суд має першочергово дотримуватися основних засад (принципів) цивільного судочинства, правова реалізація яких у відповідній площині може мати «обмежений характер».

Висновки. Спрощене позовне провадження є диференційованою процесуальною формою позовного провадження, призначеною для вирішення певної категорії цивільних справ за спрощеною процедурою, в основу розмежування якої від загальної процесуальної форми (загального позовного провадження) покладений матеріально-правовий критерій: розмір позовних вимог (ціна позову), предмет позову (категорія справи), складність справи, пріоритетність її швидкого вирішення для сторін та процесуальний критерій – специфіка процесуальної форми, що характеризується: сукупністю процесуальних передумов для вирішення судом питання про розгляд справи за спрощеною процедурою (у порядку спрощеного позовного провадження), розглядом справи без проведення підготовчого судового засідання, можливістю розгляду справи без повідомлення сторін за наявними у справі матеріалами та дослідження доказів і письмових пояснень, викладених у заявах по суті без участі учасників справи, розгляд справи по суті у судовому засіданні без проведення судових дебатів у випадку повідомлення (виклику) учасників справи.

Зважаючи на те, що спрощене позовне провадження є диференційованою (похідною) формою позовного провадження, йому притаманні загальні ознаки, якими характеризується позовне провадження як вид цивільного судочинства – суб'єктний склад, спірний характер правовідносин (наявність спору про право), а також специфічні ознаки, обумовлені спрощеною процесуальною формою розгляду і вирішення справ.

Список використаних джерел:

1. Cappelletti M. Garth B. Access to Justice: The Worldwide Movement to Make Rights Effective: A General Report. *Access to Justice*. Milan. 1979. Vol. 1. 1023 p.
2. Ткачук О. Проблеми реалізації судової влади у цивільному судочинстві : монографія. Харків : Право, 2016. 600 с.
3. Regulation (EC) № 861/2007 of the of 11 July 2007 creating a European Small Claims Procedure. Mode of access. URL : http://europa.eu/legislation_summaries/consumers/protection_of_consumers/l_16028_en.htm.
4. Грибанов Ю. Ю. Рассмотрение дел в порядке упрощенного производства в гражданском и арбитражном процессе: сравнительное исследование правовых систем России и Германии : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.15. Кемерово, 2007. 235 с.

5. Папулова З. А. Ускоренные формы рассмотрения дел в гражданском судопроизводстве. М. : Инфотропик Медиа, 2014. 184 с.
6. Зуб О. Ю. Спрощене провадження як модель цивільного судочинства. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2015. Вип. 131. С. 62–70. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pz_2015_131_9.
7. Сивак Н. В. Упрощенное производство в арбитражном процессе : монография. М. : Проспект, 2011. 342 с.
8. Комаров В. В. Цивільний процес у глобальному контексті. *Право України*. 2011. № 10. С. 22–45.
9. Фурса С. Я., Фурса Є. І. Новітня концепція спрощеного провадження в цивільному процесі. *Цивілістична процесуальна думка*. 2017. № 1. С. 46–50.
10. Ткачук О. Спрощене провадження – новела цивільного процесу: правова природа, ознаки, процедура. *Право України*. 2017. № 8. С. 45–56.
11. Бобрик В. І. Диференціація цивільного судочинства : автореф. дис. ... доктора юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2021. 40 с.
12. Угриновська О, Гембара Г. Спрощене позовне провадження законодавча регламентація та проблеми судової практики. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 12. С. 85–89.
13. Штефан О. О. Практика вирішення проблем цивільної юрисдикції в країнах-членах ЄС. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія Право*. 2013. Вип. 5. С. 112–116.
14. Боровська І. А. Петровський А. В. Сутність та окремі аспекти правової реалізації принципу пропорційності у позовному провадженні цивільного судочинства. *Правова позиція*. 2021. № 2 (31). С. 44–49.
15. Ізарова І. О. Науково-практичний коментар до цивільного процесуального законодавства Європейського Союзу перші загальноєвропейські процедури розгляду і вирішення цивільних та комерційних справ транскордонного характеру – видачі Європейського судового наказу й вирішення дрібних спорів : у 2 ч. / пер. з англ. І. О. Ізарової, А. В. Сизової. Київ : ВД «Дакор», 2016. Ч. 1. 308 с.
16. Бобрик В. Перспективи впровадження процедури спрощеного розгляду в цивільному та господарському процесах України як спосіб їх оптимізації. *European political and discourse*. 2014. Vol. 1. P. 563–568.
17. Judgment of the European Court of Human Rights in the case «Saccoccia v. Austria» on December 18, 2008 (Application № 69917/01). URL : [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":\["001-81869"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{).
18. Заборовський В. В., Булеца С. Б. Спрощене позовне провадження як особлива форма здійснення цивільного судочинства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2019. Серія Право. Вип. 56. Т. 1. С. 76–82.
19. Постанова Верховного Суду від 20 грудня 2018 року № 441/169/16-ц. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/78715569>.
20. Рішення ЄСПЛ від 15 січня 2015 року у справі «Чопенко проти України», заява № 17735/06. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_a59?find=1&text=особист+вислухан#w1_1.
21. Рішення ЄСПЛ від 16 квітня 2013 року у справі «Претто і інші проти Італії». URL : <http://eurocourt.in.ua/GetArticlesByCategory.asp?CategoryId=2>.
22. Рішення ЄСПЛ від у справі «Віктор Назаренко проти України», заява № 18656/13. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_c65#Text.